

bodo dolgo vladali, ali skoro so zvedeli, da sta se dné 3. januarja 1793. leta Rusija in Prusija dogovorili o novi delitvi Poljske.

Ne vemo tedaj, kako bi se ustava z dné 3. maja obnesla v življenji, bi li izpolnila vse nade, ki so se v njo stavile. To pa vemo, da je bila takrat delo velike politiške modrosti, zahtevala od svojih tvorilcev mnogo žrtev in zatajevanje samega sebe; ž njo se je predramil ves poljski národ in s Košciuszkom na čeli so jo slavno branili vsi stanovi. Poljska je sicer propala, ali vendar častno in zapustila je političen testament, ki ji dela, ne menj časti. »Ojčizna« je bila razdeljena ali v srcih vsega národa živi bolj ko prej. Duh ustave z dné 3. maja je oživiljal poljski národ v poznejših nesrečah doma in na tujem, iz nje je črpal svoje moči k velikemu preporodu v umetnostih, znanosti in tudi v javnem življenji, tako da danes zavzema med evropskimi národi zopet dostojno mesto. Kdor želi Poljakom isto, kar samemu sebi — to pa je vendar krščansko in slovansko — bo priznal, da morejo z upravičenim ponosom slaviti dan 3. maja!

Denar in njegova vrednost okolo Škofje Loke v minulih dveh stoletjih.

Spisal dr. Fr. Kos.

Ako se ozremo za dve stoletji nazaj, vidimo, da so imeli prebivalci loškega okraja deloma drugačen denar, kakor dandanes. Tudi se ni ujemala njegova cena s sedanjo. V občé je bil v rabi denar deželne ali kranjske veljave. Razne gospóske, kakor deželna vlada in loško gospodstvo, pa so navadno računjale z denarjem državne ali nemške veljave. Kar se dostaje vrednosti denarja nemške in kranjske veljave, bila je cena nemškemu goldinarju nekoliko večja, nego kranjskemu. Zató se ni čuditi, ako so zahtevale gospóske od svojih podložnikov, da so jim plačevali davek v denarji državne veljave.

Najnavadnejši denar okolo leta 1700. je bil goldinar = 1 funt penězov. Goldinar je imel 60 krajcarjev, krajcar je imel vsaj takrat po loškem okraji 3 peneze (»Pfennig« = ϕ), peněz pa dva vinarja (»Heller« = δ). Razven teh novcev so še razločevali réparje (»Batzen«), groše in šilinge (»Schilling, solidus« = β). Šiling je imel 30 penězov ali 10 kr., groš 3 kr. in répar 4 kr.

Jako obični so bili raznovrstni cekini ali dukati. Zgodovinski viri tistega časa pogostokrat omenjajo ogerskih cekinov, cekinov v zlatu (»Dukaten in Gold«) in cekinov v denarjih (»Dukaten in Münz«). Vrednost imenovanih cekinov je bila po 80 kr. deželne veljave. Dalje so bili po loškem gospodstvu jako razširjeni beneški cekini in cekini »in specie«. Jeden beneški cekin je veljal 1641. leta 3 gld. 33 kr. Še dražji so bili cekini »in specie«, ker se je leta 1713. dobilo za jednega 4 gld. 23 kr. nemške veljave. Leta 1740. se omenjajo novi in zlati cekini. Nov cekin je veljal 3 gld. $46\frac{2}{3}$ kr., zlat cekin pa 3 gld. $33\frac{1}{3}$ kr. Zgodovinska listina z dné 28. svečana leta 1584. navaja tudi enotere zlate cekine, dvocekine in križaste cekine.

Izmed srebrnega denarja je bila jako razširjena med ljudstvom beneška srebrna krona, katera je veljala leta 1633. po Gorenjskem 2 gld. in 6 kr., v Freisingu na Bavarskem pa le 1 gld. in 48 kr. Leta 1646. in 1650. se je dobilo po loškem okraji za srebrno krono 1 gld. in 50 kr., leta 1653. pa le 1 gld. in 30 kr. Beneška srebrna krona je imela 10 liber, libra pa 20 soldov. Dva krajcarja deželne veljave sta znašala leta 1706. tri črne solde ali kvatrine (»quattrini«), jedna libra pa $13\frac{3}{10}$ krajcarja. Po loškem okraji je bilo v rabi dosti beneškega drobiža. Zató se je leta 1723. razglasilo, da so prepovedani po vsem Kranjskem beneški kvatrine, soldi, beci (»bezzi«) in penezi.

Razven srebrne krone so bile okolo leta 1583. v prometu enotere zlate krone in polkrone. Tu in tam se omenjajo nemški ali državni tolarji, izmed katerih je bil jeden okolo 1702. leta vreden 1 gld. 46 kr. in 2 peneza.

Ako primerjamo vrednost denarja deželne veljave vrednosti denarja nemške veljave, dobimo, da je imel 1 gld. nemške veljave 1 gld. 11 kr. in $\frac{1}{3}$ peneza deželne veljave, 1 gld. kranjske veljave pa 50 kr. $17\frac{1}{8}$ peneza nemške veljave

Da spoznamo pravo vrednost raznega denarja, treba je vedeti, koliko se je moglo za kako vsoto dobiti tega ali drugega blagá.

Bokal vina je po loškem okraji veljal 1639. leta le 10 kr., 1711. leta 16 kr., 1727. leta pa $13\frac{1}{3}$ krajcarja; le za bokal starega vipavca je bilo treba plačati tega leta 16 kr. Umeje se, da so bila tuja, žlahtna vina dražja, nego domača, navadna. Bokal španskega vina je veljal 4 libre.

Funt slanine je stal 1711. leta 17 kr., leto pozneje 16 kr., leta 1723. pa 10 kr. — Mesó je bilo leta 1706. jako cenéno. Loški

mestni sodnik Homan je dal razglasiti, da se prodajaj funt po 2 kr. deželne veljave. Pozneje se je podražilo. Leta 1768. je ukazalo okrožno glavarstvo za Gorenjsko, da veljaj funt mesá 6 kr. ne pa $6\frac{1}{2}$, kakor so želeli loški mesárji in mestno svetovalstvo.

Vojaki, ki so bili leta 1645. nameščeni v Loko, dobivali so polovico svoje plače v novcih, drugo polovico pa v blagu. Vojak prostak je dobival na dan po 6 kr. in 2 peneza v gotovini; za drugih 6 kr. in 2 peneza so mu pa dajali po 1 funt mesá, 2 funta kruha in 1 četrt vina.

Kar se tiče vrednosti žita, veljala je 1640. leta polovica pšenice 30 kr., polovica soršice 28 kr., polovica belomešanega žita 26 kr., polovica črnomešanega žita 20 kr. in polovica ovsa 12 kr. Nastopnega leta je cena žitu razven ovsa nekoliko poskočila, ker je stala polovica pšenice 36 kr., polovica soršice 32 kr., polovica belomešanega žita 28 kr., polovica črnomešanega žita 22 kr., polovica ajde 16 kr. in polovica ovsa 10 kr.

Za 1 funt voska je bilo treba 1727. leta plačevati 40 kr., pet let pozneje 48 kr. in 1740. leta le 32 kr. — Kar se tiče smodnika, prodajali so 1727. leta funt po 30 kr., pet let pozneje pa le po 28 kr. — Funt lanenega olja je veljal 1727. leta $13\frac{1}{3}$ kr., funt kadila pa 1 gld. kranjske veljave. — Za lekát platna se je dobilo 1702. leta 38 kr., v nastopnih dveh letih pa po 40 kr. — Cena jednemu lotu rdeče svile je bila 1732. leta 8 grošev (= 24 kr.).

Za pot z Dovjega na Gorenjskem v Škofjo Loko se je plačevalo sodnim pričam po 20 kr., z Dovjega v Ljubljano pa po 40 kr. Za mašo je dobival duhovnik navadno po 30 kr., in za 8 liber je hodil poljanski kapelan maševat v Crngrob.

Tem vsotam so bile primerne plače raznih uradnikov brizinskega škofa. Loški glavár je leta 1639. dobival na leto 133 gld. in 20 kr., sodni pisár 30 gld., solicator 18 gld., dva graščinska stražnika po 13 gld. in vratár 12 gld. Razven teh plač so dobivali naštetí uradniki in služabniki nekatere malenkosti tudi v blagu. Umeje se, da so prodajali in kupovali zemljišča dôkaj ceneje nego dandanes. Prav takó so bile tudi dóte, katere so dobivali kmetski sinovi in hčere, mnogo manjše od sedanjih. Ako je imelo kmetsko deklè okolo leta 1700. kakih 300 gld. dóte, prištevali so jo bogatejšim.

